

BÁTYI SZILVIA

„KÉT OTTHON KÖZÖTT VALAHOL FÉLÚTON”

AZ IDENTITÁS MEGHATÁROZÁSA
AZ ÚJ MIGRÁCIÓBAN
A HOLLANDIAI MAGYAROK PÉLDÁJÁN¹

*Aki idegenben él, üres térben lépeget magasan a föld fölött,
és nincs alatta védőháló, amit az embernek a saját hazája nyújt,
ahol rokonai, kollégái, barátai vannak,
s ahol játszva megérteti magát a nyelven, amit gyermekkorra óta ismer.*

Milan Kundera²

Az identitás fogalma és mintázatai. Interkulturális stratégiák

A tanulmány nyitó idézete illusztrálja, milyen nehézségekkel kell megküzdenie annak, aki valamilyen okból egy új (nyelvi és kulturális) környezetbe kerül és ott huzamosabb ideig él. Az a szociális háló, amit az anyaországban kiépített hirtelen távolivá válik és az egyénnek újra meg kell határoznia önmagát, felépítenie az identitását. Jelen tanulmány azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy milyen identitásmintázatok és identitásstratégiák azonosíthatók be a Hollandiában élő magyarok esetében az ún. új emigrációba tartozók 20 fős mintáján. Az itt közölt eredmények egy nagyobb kutatás részeredményei, ami a hollandiai magyarok nyelvkopására irányult. A nyelvi adatok gyűjtésénél olyan témakörökre kérdeztünk rá a résztvevőknél, amelyek elegendő anyagot szolgáltatnak a spontán beszéd elemzéséhez, ily módon mindegyik résztvevőnél szerepeltek az identitásra vonatkozó interjúkérdések. A válaszok elemzése során kirajzolódtak olyan identitásmintázatok, amelyekről ebben a tanulmányban számolunk be.

1 Köszönet az EFOP-3.6.1-16-2016-00015 projekt anyagi támogatásáért.

2 Kundera, Milan: *A lét elviselhetetlen könnyűsége*. Európa Könyvkiadó: Budapest, 1992. 44.

Az identitás egy komplex fogalom, amely számos komponensből áll, úgy mint a nem, kultúra, nyelv, szociális kapcsolatok stb. Fontos megjegyezni, hogy ezeknek az összetevőknek az önazonosításában játszott szerepe és súlya változhat az élethelyzettől és életkortól függően. Az identitás megélése különböző kontextusokban (pl. szociális háló, tevékenységek, értékek) és síkokon (személyes és szociális) történik.³ Az identitás tehát egy dinamikus rendszer, amit az önszerveződés és az alrendszerek összekapcsolódása jellemez.⁴ Az identitásnak mint rendszernek a stabilitása függ a motivációs és érzelmi eseményektől,⁵ amelyek kezdetben lehetnek kicsik, de mivel az alrendszerekkel interakcióba lépnek, akár drámai hatással is lehetnek az egyén életére és identitására. A migrációt egy ilyen érzelmi eseménynek tekinthetjük, amely az identitás megváltozásához vezethet és rezonál a többi alrendszerrel (kultúra, nyelv, társadalmi élet stb.).⁶ A migráció során tehát az identitást egy új környezetben kell definiálni. Yoshizawa Meaders, New Yorkban tevékenykedő japán pszichiáter kidolgozta a *transzkulturális identitás építésének elméletét*.⁷ Bevándorlók narratíváit elemezve az alkalmazkodás három fázisát azonosította be. A *bemerülési fázist*, a *kétkultúrájú identitást* vagy köztes állapotot és a *transzkulturális fázist*. Meaders szerint a sikeres integrációhoz az egyénnek el kell jutnia a transzkulturális fázisba. A *bemerülési fázis* a legdinamikusabb és legnehezebb, mivel a veszteségek (pl. szociális háló) ebben a szakaszban a legfrissebbek. Ebben az időszakban az új környezet nyelvének a használata jelenti a legnagyobb kihívást, mert a másokkal való kommunikáció életbevágóan fontos az identitás újrameghatározásában. A második szakasz a *kétkultúrájú identitás*, amikor az egyén felismeri és reflektál a két kultúra elemeire, de ezek az elemek gyakran konfliktusban vannak. Végül a *transzkulturális fázisban* a két kultúrát konfliktusmentesen ötvözi az identitásában.

Meaders vizsgálatai alapján a bevándorlók három csoportját is megkülönbözteti. Az első csoportba tartozók azok, akik gyorsan és felületesen alkalmazkodnak az új környezethez és kultúrához, és emiatt az alkalmazkodás törekeny, ami egy idő után csalódáshoz, depresszióhoz, vagy az egyén dezintegrációjához is vezethet. A második csoportba tartozók nem

3 Lásd: Vigh-Szabó Melinda: A finnugor nyelvi identitás (1. rész). *Folia Uralica Debreceniensia* 24, 2017. 295–308.; Ugyanő: Az észt nemzeti identitás alakító tényezői. *Alkalmazott Nyelvtudomány*, 2020. 20 (1). 1–17.

4 Hall, Stuart: Cultural Identity and Diaspora. In: Jonathan Rutherford (ed.): *Identity: Community, Culture, Difference*. Lawrence & Wishart: London, 1990. 222–237.

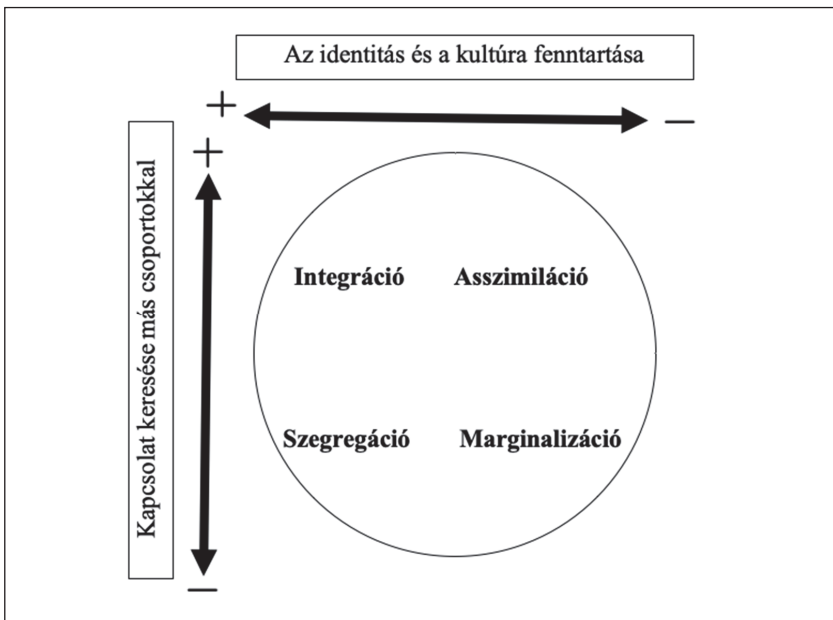
5 Haviland-Jones, Jeanette M. – Kalbaugh, Peter: Emotion and identity. In: Lewis, Michael – Haviland-Jones, Jeanette M. (eds.): *Handbook of emotions*. The Guilford Press: New York, NY, 2000. 293–306.

6 Prescher, Petra: Identity, immigration and first language attrition. In: Köpke, Barbara – Schmid, Monika S. – Keijzer, Merel – Dostert, Susan (eds.): *Language attrition. Theoretical perspectives*. John Benjamins: Amsterdam, 2007. 189–204.

7 Meaders, Nabuko Yoshizawa: The transcultural self. In: Elovitz, Paul H. – Kahn, Charlotte (eds.): *Immigrant Experiences: personal narratives and psychological analysis*. Farleigh Dickinson University Press: Madison, WI, 1997. 47–59.

képesek és nem akarnak alkalmazkodni, ragaszkodnak az eredeti kultúrához, nyelvhez és identitáshoz, ami végül izolációhoz vezet, mert nem hajlandók azokra a változtatásokra, ami a sikeres integrációhoz szükséges. A harmadik csoportra a rugalmas alkalmazkodás jellemző: a saját kulturális identitásuk megtartása mellett nyitottak a többségi kultúra és környezet elemeire.

A tanulmány másik pillérét a közösségek interkulturális stratégiáit összegző modell alkotja, amelyet az adatok elemzésénél az egyéni identitásmintázatok kategorizálása használnak. A bevándorló csoportok interkulturális stratégiáit Berry az 1. számú ábrán látható módon ábrázolja.

1. ábra: Bevándorló csoportok interkulturális stratégiái⁸

Az *asszimiláció* a többségi társadalomhoz való (nyelvi és kulturális) hasonulást jelenti, ami együtt jár a nyelvi és a kulturális különbözőség elhagyásával. A *szegregáció* a nyelvi és kulturális különbözőséghez való ragaszkodást jelenti, ami együtt jár a többségi társadalommal való interakció elutasításával. A többkultúrjú társadalmakban ritka ez a stratégia, mert

8 Adaptálva: Berry, John W.: A psychology of immigration. *Journal of Social Issues*, 2007. 57 (3). 615–631.

kulturális konfliktusokhoz vezethet.⁹ Az *integráció* a fent említett transzkulturális fázishoz hasonlóan a saját kulturális mintázatok fenntartását, és a többségi kultúra egyes elemeinek átvételét jelenti. *Marginalizációról* akkor beszélünk, ha nincs lehetőség vagy szándék a kultúra és a nyelv fenntartására, sem pedig a többségi társadalommal való kapcsolattartásra (pl. diszkrimináció). Gazsó¹⁰ a magyar, migrációs eredetű diaszpóra fejlődéstörténetét elemezve megjegyzi, hogy „*a világban szétszóródott migrációs eredetű magyar közösségek élő példái annak, hogy az elvándorlás és a más országok társadalmába való beilleszkedés nem feltétlenül jár együtt a teljes kulturális asszimilációval.*” Így tehát feltételezhetjük, hogy a Berry-féle interkulturális stratégiák közül (lásd 1. ábra) a jelen tanulmányban vizsgált személyek leginkább az integrációt választják.

Fontos megjegyeznünk, hogy az elvándorlás nem minden esetben jelenti a diaszpórához való csatlakozást, így különbséget kell tennünk a diaszpóra lét és az emigrációs lét között. A diaszpórának számos definíciója létezik, amihez Gazsó¹¹ áttekintése kiváló segédlet. Ennek a kutatásnak az alapjául is az általa megfogalmazott meghatározás szolgál, miszerint:

„*Diaszpórának hívjuk azokat a 1) földrajzilag széttagolt migrációs eredetű makroközösségeket, melyek 2) az őket körülvevő társadalomba integrálódtak, de nem teljesen asszimilálódtak, és 3) szimbolikus vagy objektív kapcsolatban állnak más területeken élő, de azonos származásúnak vélt rokonközösségekkel, valós vagy elképzelt óhazájukkal vagy anyaországukkal. (...) a migrációs eredet elsősorban nem a tényleges, tehát a személyesen átélt migrációt jelenti, hanem az elvándorlás eseményének kollektív tudatban való megjelenését, szimbolikus, közösségformáló erejét.*”¹²

Azok, akik kivándoroltak, de nem vesznek részt a diaszpóra szervezeti életében, emigránsoknak tekintendők, így esetükben az identitás megtartás is egyéni szinten történik meg, egyéni stratégiák megválasztásával (amelyek egybeeshetnek a Berry-féle közösségi stratégiák valamelyikével). A diaszpóra tagjai ezzel szemben közösségi szinten is megélik és építik az identitásukat (lásd a fenti definíció utolsó része) és szervezett csoportként funkcionálnak. A két kategória szétválasztása azért is fontos, mert ahogy az a tanulmány későbbi fejezeteiből kiderül, az itt vizsgált csoport tagjainak nagy része emigránsnak tekinthető, de nem tagja a diaszpórának. Az új emigráció vizsgálata nem újkeletű. Kovács¹³ a magyar

9 Kalin, Rudolf – Berry, John W.: Ethnic and civic self-identity in Canada: analyses of 1974 and 1991 national surveys. *Canadian Ethnic Studies*, 1995. 27 (2). 1–15.

10 Gazsó Dániel: A magyar diaszpóra fejlődéstörténete. *Kisebbségi Szemle*, 2016. 1 (1). 9–35.

11 Gazsó Dániel: Egy definíció a diaszpórákutatás margójára. *Kisebbségkutatás*, 2015. 24 (2). 7–33.

12 Gazsó, 2016. A magyar diaszpóra fejlődéstörténete, i.m. 9–35.

13 Kovács Eszter: *Magyar diaszpórapolitika 1990 után az állam és a diaszpóra perspektívájából. Doktori disszertáció*. 2018.

diaszpórapolitikát elemző disszertációjában megjegyzi, hogy a nemzetközi trendekkel összehasonlítva atipikus, mivel célcsoportját nem az elmúlt évtizedekben kivándorlók alkotják, amelyek hasznosak lehetnek a felhalmozott tudás, szakmai kapcsolatok gazdasági tőke kiaknázása miatt, hanem inkább a második világháborút és az 1956-os eseményeket követően kivándoroltak. Egy másik tanulmány az angliai magyar hétvégi iskolák működését vizsgálja, amelyek az új magyar diaszpóra intézményesülését indították el, és az oktatási cél mellett megjelennek az identitás megőrzésére és a közösségépítésre vonatkozó funkciók is.¹⁴

A tanulmánynak nem célja, hogy a hollandiai magyar közösség egészével foglalkozzon, mivel az adatok a közösség kisebb csoportjától származnak, így a konklúziókat is csak rájuk terjeszti ki.

A vizsgálat

Résztevők

A kutatás résztvevőinek bemutatása előtt néhány releváns adatot közlünk a teljes közösségről. A Hollandiában élő magyarok számáról nincs pontos adatunk. A Nemzetpolitikai Államtitkárság a diaszpórában élő magyarok számának meghatározásához három pillérré támaszkodik,¹⁵ melyek szerint a hollandiai magyarok száma a következőképpen alakul.

	Hollandia népszámlálási adatok (nemzetiség szerint)	MTA	Eurostat
magyarok száma	22 080	12 000	11 223

1. táblázat: A hollandiai magyarok száma különböző források szerint

14 Papp Z. Attila – Kovács Eszter – Kovács András: Az új magyar diaszpóra intézményesülése. Hétvégi magyar iskolák az Egyesült Királyságban. *Regio*, 2019. 27 (3). 209–248.

15 *Magyar diaszpórapolitika. Stratégiai irányok*. Miniszterelnökség, Nemzetpolitikai Államtitkárság, 2016. Letöltés helye: <https://bgazrt.hu>; letöltés ideje: 2020. 10. 15.

A kint élő magyarok legnagyobb ernyőszervezete a Hollandiai Magyar Szövetség, amelynek összefoglaló kiadványából kiderül, hogy több kulturális, oktatási és vallási intézmény is támogatja a magyarság fennmaradását¹⁶ (pl.: Amszterdami Magyar Szalon, Mikes Kelemen Kör, Hágai Magyar Óvoda és Iskola).

A kutatásban 19 hollandiai magyar vett részt, akiknek a főbb demográfiai adatait a 2. táblázat foglalja össze. A résztvevők mindannyian az úgynevezett új emigrációhoz tartoznak, akikre általában jellemző, hogy 30 és 40 éves koruk között hagyják el az országot, sokan hajadonok, magas közöttük a diplomások aránya és inkább gazdasági, mintsem politikai indíttatásból emigrálnak.¹⁷ A résztvevőket a Hollandiai Magyar Szövetségen keresztül sikerült elérni, akik a kutatási részvételre való felhívást kiküldték a körlevelükben. Következésképp a vizsgálat mintája a hólabda módszer segítségével állt össze, mivel a jelentkezők továbbították a felhívást a saját ismeretségi körükben. A jelentkezőkkel az online kérdőív kitöltése után kapcsolatba léptünk és egy Skype-találkozó alkalmával interjút készítettünk velük, valamint a kutatás részeként a magyar nyelvi tudásukat is megvizsgáltuk. A kutatásban való részvétel fő kritériuma az volt, hogy az egyén legalább 7 éve éljen Hollandiában, ami már elég hosszú idő ahhoz, hogy az egyén visszatekintszen és reflektáljon az esetleges változásokra, amelyeket az identitásában tapasztalt.

A mintában a nemi eloszlás nem kiegyenlített: 17 nő és 2 férfi vett részt. A résztvevők Magyarország különböző részeiről érkeztek Hollandiába, sokan Budapestről, mások Miskolcra, Szolnokra, Oroszlányból, Hajdúböszörményből, Dunaújvárosból és mindannyian azt jelölték be, hogy nem beszélnek semmilyen nyelvjárást. Végzettségüket tekintve többségében magasan iskolázottak és különböző területeken dolgoznak: közgazdász, logisztikai menedzser, docens, fordító, kommunikációs menedzser, nyelvész, festő, zenész, orvos, pszichológus stb. A legtöbben a magyar és a holland mellett egyéb nyelveket is tanultak: angolt, németet, orosz, spanyolt, franciát, észtet, finnt, eszperantót, olaszt stb.

16 Hollandiai Magyar Szövetség honlapja. Letöltés helye: www.hongaarsefederatie.nl; letöltés ideje: 2020. 10. 15.

17 Lásd: *Statistikai tükrök: Népmozgalom, 2014*. Központi Statisztikai Hivatal, 2015.

	Átlag	Minimum	Maximum
Kor	41	29	60
Kor az emigráció idején	27,1	21	39
Emigrációs idő hossza	14,15	8	29

2. táblázat: A résztvevők (N=20) leíró adatai

A kutatás eszközei

A kutatás a demográfiai, társadalmi és nyelvi háttér feltérképezésére, valamint attitűd-kérdések megválaszolására egy 79 kérdésből álló kérdőívet használt, amelyet Schmid¹⁸ fejlesztett ki. A Szociális személyes háttérkérdőív (*Social Personal Background Questionnaire*) tartalmaz zárt és nyitott kérdéseket, amelyek többszemponútú elemzésre és csoportosításra adnak lehetőséget. A kérdőív validitását úgy biztosítottuk, hogy angolról magyarra fordítottuk a kérdéseket, majd egy független személy visszafordította a kérdéseket angolra, és megvizsgáltuk a két angol változat egyezését. A kérdőív legnagyobb része a nyelvhasználatra való kérdésekből áll, amely nem tárgya jelen tanulmánynak. A nyelvi kérdések mellett *általános demográfiai kérdések* (nem, kor, születés helye, nemzetiség, beszélt nyelvek, végzettség, foglalkozás), *migrációval kapcsolatos kérdések* (mikor költözött ki, milyen okból), *kapcsolattartással kapcsolatos kérdések* (milyen gyakran utazik haza; tartja-e és hogyan tartja a kapcsolatot az otthoniakkal, honvagy stb.), *integrációval kapcsolatos kérdések* (munka, új barátok, barátok nyelve stb.), *magyar diaszpóra szervezeti tagsággal kapcsolatos kérdések* szerepeltek a kérdőívben, amelyek jelen elemzés részeit képezik.

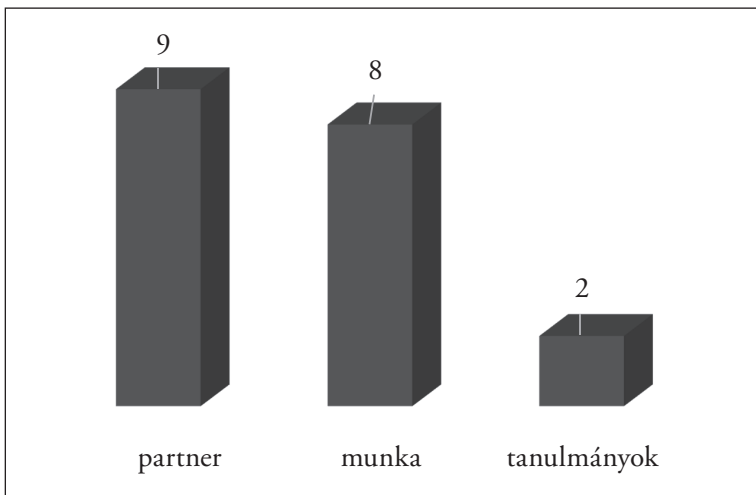
A kérdőív kitöltése online történt, majd ezután a résztvevőkkel interjút készítettünk, amelyben a migráció körülményeiről, magyarságuk megéléséről és identitásról kérdeztük őket. Az interjúk esetében nem volt időkorlát, így a felvételek hosszúsága 6 és 30 perc között változik.

18 Schmid, Monika S.: *The language attrition test battery: a research manual*. Manuscript, Vrije Universiteit Amsterdam, 2003.

Eredmények

Új emigráció = transznacionális közösség

A kérdőív rákérdezett olyan kérdésekre, amelyek feltárják, hogy milyen az egyén kapcsolata az új (holland és hollandiai magyar) és a régi (magyarországi magyar) közösséggel, illetve, hogy az új emigrációba tartozás egyben a diaszpórához tartozást is jelenti-e. A 2. ábra azt mutatja, hogy a legtöbben a partnerük vagy a munka miatt vándoroltak ki Hollandiába, ketten további tanulmányok miatt. A kérdőívből az is kiderül, hogy a 17 házasságban vagy kapcsolatban élő személy közül 13-an csak a hollandot, vagy egyéb nyelveket (pl. angol) használnak a partnerükkel, 4 esetben pedig csak magyart. A megkérdezettek közül egy kivételével mindenki dolgozik, és munkáját hollandul és/vagy angolul végzi.

2. ábra: A kivándorlás okai

Az integráció nemcsak a munka szempontjából mondható sikeresnek, de az is jól látható a válaszokból, hogy egy ember kivételével mindenkinek sikerült új barátokat szerezni, akiknek az anyanyelve a holland, magyar, angol, török, lengyel. Az új szociális háló a munka és/vagy a gyerek révén sikerült kiépíteni.

A kérdőív az új országba való beilleszkedés mellett rákérdezett a Magyarországgal és a magyarokkal való kapcsolatokra is. Az egyik nagy kérdés az új emigrációval kapcsolatban, hogy vajon részei lesznek vagy akarnak-e lenni a magyar diaszpóranak és a diaszpórában

létesült szervezeteknek. A megkérdezettek többsége (13) nem tagja semmilyen szervezetnek, viszont az interjúkból kiderül, hogy ismerik ezeket a szervezeteket, de gyakran a (fizikai) távolság miatt nem járnak el a rendezvényekre. Akik a szervezeti tagságot említették, azok a Pódium – Magyar Kultúra Amszterdamban¹⁹ baráti társaságot, a Hollandiai Magyar Szövetséget, a Cserkészszövetséget, a Mikes Kelemen Kört nevezték meg. Bár a szervezeti tagság nem jellemző, viszont az interjúban a legtöbben említették, hogy igyekeznek magyarokkal találkozni, összejárni.

[1] „(...) itt vannak magyar ismerőseim, itt a városban is vannak, meg a környéken is, úgyhogy mi itt szoktunk rendszeresen összejárni. Az mondjuk nagyon jó, azt szeretjük és akkor arra mindig figyelünk, hogy akkor nem lehet holland férjet vagy barátot vagy valakit hozni, mi akkor csak magyarul akarunk beszélni egymással (...) Meg akkor csak észreveszi az ember, hogy akkor ilyen régi dolgokra vannak utalások, amit úgyse lehet megértetni másnyelvűekkel. (...) Úgyhogy ez szerintem nagyon fontos, hogy így az anyanyelvi közösség valami módon azért fenntartva legyen”.

Többen említették azt is, hogy fontosnak tartják a magyar ismerősöket, magyar bébiszittert és magyar nyelvi környezetet a gyerekek miatt.

[2] „Próbálok így magyar barátokat beszervezni nekünk, hogy a kisfiam is jól megtanulja a nyelvet, használja is mindenféle körülmények között. Hazajárunk sokat, meg a szüleim sokat járnak ide, meg az öcsém. Nagyon fontosnak tartom, hogy ő is jól megtanuljon magyarul és a magyar kultúrát is átvegye.”

Az új emigrációban élők általában transznacionális közösségek, akikre jellemző, hogy olyan szociális mezőket építenek ki, amely összekapcsolja az új hazát a régivel.²⁰ A résztvevők a kérdőívben ezzel egybevégoan azt válaszolták, hogy rendszeresen visszatérnek Magyarországra: 12-en évi 1–2 alkalommal, 7-en évi 3–5 alkalommal, és 1 személy ritkábban. Mindegyik résztvevő jelezte azt is, hogy a látogatások mellett telefonon, emailen, Skype-on, közösségi médián keresztül tartja a kapcsolatot a rokonaikkal és a barátaikkal.

A transznacionális lét annak a lehetőségét is magában rejti, hogy a migráció nem végleges, az egyén előtt nyitva van a visszaköltözés lehetősége. Megkérdeztük tehát, hogy *viszszatekintve, úgy gondolja, jó döntést hozott-e azzal, hogy Hollandiába költözött*, illetve hogy *szándékozik-e valaha visszaköltözni Magyarországra?* Az első kérdésre 17-en válaszoltak

19 Baráti társaság, akik magyar művészeti előadásokat, színházi fellépéseket szerveznek a hollandiai magyarok számára, ahol neves magyar művészek lépnek fel. A megkérdezett résztvevő aktív szervező tagja a szervezetnek.

20 Glick Schiller, Nina – Basch, Linda – Blanc, Cristina: From Immigrant to Transmigrant: Theorizing Transnational Migration. *Anthropological Quarterly*, 1995. 68 (1). 48–63.

igennel, 2-en megbánták a döntésüket, 1 résztvevő pedig nem tudja eldönteni. A visszaköltözést illetően 12-en bizonytalanok, 5-en nem szeretnének visszaköltözni, míg 3-an igen. Azok, akik nem terveznek Magyarországra visszaköltözni, leginkább a már Hollandiában berendezkedett családi élettel, munkával indokolták döntésüket:

[3] *„Mert itt sokkal könnyebb megélni, ideköt a partnerem, a munkám, minden.”*

[4] *„Mindén ideköt, főleg a gyerekeim és az apjuk; nem szeretném megfosztani őket egymástól. Emellett nagyon jól érzem magam itt. Főleg nyaralni járunk vissza ill. bizonyos eseményekre (temetés, esküvő stb.).”*

15 résztvevő jelölte, hogy szokott honvágya lenni és ilyenkor a következő dolgok hiányoznak nekik: ételek, időjárás, család, közvetlenség, barátok, a közvetlen környezet, ünnepek.

Identitás

Általánosságban elmondható, hogy a Berry-féle stratégiák közül (1. ábra) az adatközlők többsége az integráció útjára lépett, mindössze egy résztvevőre jellemző a szegregáció, egy másikra pedig inkább az asszimiláció. A szegregációt választott résztvevő az interjú készítésekor már 29 éve élt Hollandiában, és elmondása szerint az ott eltöltött idő alatt nem volt hivatalos munkája, nem szerzett más nyelvű barátokat és a magyar szervezeteknek sem tagja. Jellemzi a Magyarországra való visszavágyódás és a honvágy:

[5] *„Nekem nagyon-nagyon hiányoznak az otthoni... hát minden. Köztük az anyanyelv is, mert én még azóta is csak a saját nyelvemen tudom jól kifejezni és gondtalanul magamat, hogyha hirtelen reagálni kell, vagy egy bonyolultabb összetételű témáról nyilatkozni kell.”*

Az a résztvevő, aki inkább az asszimilációs, mintsem az integrációs stratégiához sorolható, elmondása szerint nemzetközi környezetben dolgozik, a párja sem magyar, nem tagja magyar szervezeteknek, és ha a jövőben születnének gyerekei, akkor nekik sem tanítaná meg a magyart, mert a holland, angol és török mellett a magyar már túl sok lenne.

[6] *„(...) hát így a magyar nyelvhez kapcsolódva tudom, bennem nincs így ez a nagy magyar nemzet. Lehet, hogy azért, mert nem járok össze... vannak különböző csoportok, de én nem járok össze az emberekkel, meg egy olyan nemzetközi környezetben vagyok igazából, ahol nem kell kihangsúlyoznom, hogy én magyar vagyok, mert szinte mindenki más, a világ összes országából vannak barátaim, és mind egyek vagyunk. Pont azért, mert különbözünk.”*

A sikeres integrációhoz, illetve a transzkulturális identitás építéséhez vezető úton fontos momentum az eredeti és az új kultúra elemeinek beazonosítása, és annak felismerése, hogy ezek mennyire vannak harmóniában vagy konfliktusban. Az interjúalanyoknál gyakori volt, hogy reflektáltak a magyar és a holland kultúra és/vagy társadalom különbözőségekre, viszont nem minden esetben oldották fel a két kultúra konfliktusát. Ahogy a következő ([7]) interjúrészletből is látszik, a hollandok pragmatikussága és individualizmusa, amit általában a résztvevő jó dolognak gondol, az egyéni szinten negatívan csapódik le, mivel ezeknek a sajátosságoknak tudja be, hogy azt a fajta kapcsolatot, amit otthon megszokott, az új környezetben nem tudott senkivel kiépíteni. Egy másik résztvevő ([8]) ugyancsak a különbözőségekre világít rá, viszont inkább azokat az elemeket emeli ki, amelyeket jól be tudott építeni a mindennapi életébe.

[7] „(...) a hollandok sokkal pragmatikusabbak, mint a magyarok, amit én nagyon-nagyon élvezek. Tehát hogy állandóan mindenén sírunk, és mindent túlbonyolítunk, ez hollandoknál nincs. Viszont talán emiatt, vagy ezzel kapcsolatban úgy sekélyesebbnek is érzem őket, tehát úgy nem mélyülnek el dolgokban, nem állnak meg, és megpróbálják megérteni igazán, ami érdek, hanem úgy elvannak a felszínen. Csinálják a dolgukat és akkor minden megy a maga módján. Ugye a holland kultúra sokkal individuálisabb, a magyar meg inkább ez a kollektivista, ezzel minden nap szembesülök. Tehát itt ilyen atomcsaládok vannak, mindenki csinálja a maga dolgát, ha van kedvünk, néha összejövünk, de igazán komolyabb kapcsolatot, legalábbis nekem eddig nem nagyon sikerült senkivel, senki hollanddal kiépítenem. Van egy nagyon jó barátnőm, de hát alig látjuk egymást, mindketten nagyon el vagyunk foglalva, viszont meg tudok vele mindent beszélni WhasAppon keresztül, de az... nekem nagyon hiányzik ez a testi közelség, a személyes közelség.”

[8] „(...) Hát, hogy mondjam, az életformához alkalmazkodni, igen, inkább azt gondolnám, hogy ilyen kommunikációban már én is változtattam, hogy például inkább, hogy Magyarországon nagyon sokat kell mentetgetőzni, és nagyon sokat kell magyarázkodni, és ez volt az első, amit így tudatosan megváltoztattam azzal, hogy itt Hollandiában általában azt mondják, hogy »nem érek rá«, vagy »elkéstem, ne haragudjatok«. Nem mondja, hogy »azért mert«, nem kezd bele egy ilyen értelmetlen magyarázkodásba, ami jó is, meg rövidebb is, nem lehet belekötni, mert nincs mibe. (...) Aztán ami jó szokás, hogy például az emberek, mikor köszönnek, akkor a nevüket is mondják a megszólítottnak. (...) És ez azért is nagyon jó egyrészt, mert az ember kap egy megerősítést, igen, igen, ez vagyok.”

Az identitás jellemzésénél kiemelték a kettősséget, amit az okoz, hogy a magyarságuk továbbra is fontos számukra, de bizonyos elemeket átvettek, magukévá tettek a holland

kultúrából és életmódból is. Ez a kettősség nem konfliktusként jelentkezik a megnyilatkozásokban, hanem egy olyan sajátosságként, amit a résztvevők magukénak éreznek és elfogadtak. Ez a fajta reflexió jelzi az integráció sikerességét, illetve azt, hogy a tanulmány elején bemutatott Meaders-féle transzkulturális identitás építése megtörtént.

[9] *„hát az [identitás] olyan kettős, szerintem, mert szerintem az emberben mindig benne marad a szülőhazája, tehát az mindig benne van az emberben, és ha nagyon sokáig egy más országban él, akkor kicsit abba az identitás, kicsit az is benne van. Jó, meg van holland útlevélem is, de annyira hollandnak nem érzem magam. Tehát azért a különbségek mindig megmaradnak, hiába próbál az ember valamennyire beilleszkedni, azért az szerintem nem fog soha eltűnni, hogy más országból jött valaki.”*

A transzkulturális identitás nem jelenti a szoros értelemben vett integrációt, amit az is megerősít, hogy az interjúalanyok kijelentik, hogy nem tartoznak a holland közösséghez úgy, mint maguk a hollandok, és többen használják a „kívülálló” címkét is erre az érzésre (lásd [10] és [11]). Azt is tudatosítják, hogy a magyarországi magyar közösséghez is tartoznak, de nem úgy, mint akik otthon élnek: *két otthon között valahol félúton*.

[10] *„Hát igen, azt érzem itt kint, hogy én nem leszek sosem itt otthon úgy, ahogy a hollandok itt vannak. Tehát én mindig egy kicsit kívülálló leszek, ez is része az identitásomnak, és azt hiszem, hogy vagy elfogadom, vagy nem. Ha nem, akkor ugye érdemes lenne valamit tenni ellene, de hát ez ilyen. Itt mindig más leszek. Otthon is más leszek, mert otthon meg nem vagyok az, aki otthon van. Tehát ez most már ez egy olyan helyzet, hogy az ember két otthon között van valahol félúton.”*

[11] *„Én mindig magyarnak fogom érezni magamat, pont ebből kifolyólag mindig kívülállóknak fogom magamat itt érezni. Ez sok mindenből összetevődik, de Magyarországon vannak a gyökereim, és soha nem fogom elengedni.”*

Közösséget a résztvevők a hollandiai magyarokkal éreznek épp amiatt a kettősség miatt, amit a hosszabb ideje itt élők éreznek.

[12] *„Én hollandiai magyarnak tartom magamat, és azokkal tartom nyilván a legnagyobb hasonlóságot meg közösséget, akik ugyanígy hollandiai magyarok, mert már, szóval élvezzük az itteni rendszert, így röviden, és hát megmaradtunk magyarnak. Tehát én már Magyarországon sem vagyok olyan maradéktalanul otthon. Szóval nem érzem magam annyira otthon (...). Nem azt mondom, jól érzem én magam, csak nem tudom azt mondani, hogy én magyar magyar vagyok.”*

Összegzés

A kutatás a huzamosabb ideje Hollandiában élő magyar közösség egy szeletével és azok identitásával foglalkozott, és olyan kérdéseket próbált megválaszolni, hogy milyen identitásmintázatok és interkulturális stratégiák azonosíthatók be a közösségben, illetve hogy az új identitás építésének milyen fázisában vannak az egyének. A kérdések megválaszolásához Meaders transzkulturális identitásépítésének elméletét és a Berry-féle transzkulturális stratégiák modelljét használtuk elméleti keretként. A kutatás módszertanát tekintve egy 79 kérdéses kérdőívből és egy interjú vizsgálatból állt. A kutatásban részt vevők egy személyen kívül mindnyájan az új emigrációhoz sorolhatók, akik a 20. század végén érkeztek Hollandiába, és abban különböznek az 1970-es évek előtt kivándorolt csoportoktól, hogy elvándorlásuk motivációja inkább gazdasági, mintsem politikai; esetükben a munka, a tanulmányok, a partner vagy a partner munkája volt a fő oka a migrációnak. Ahogy a kérdőívből kiderült, a résztvevők jellemzően nem tartoznak egyik hollandiai magyar kulturális szervezethez sem (néhány kivételtől eltekintve), amely annak tudható be, hogy fizikailag távol esnek a vizsgált magyarok lakóhelyétől. A szervezethez nem tartozás azonban nem jelenti azt, hogy ezek a magyarok nem tartják fontosnak a magyarságukat, csak épp máshogy élik meg: informális baráti összejöveteleket szerveznek a közelben élőkkel, gyakran hazalátogatnak, rendszeresen tartják a kapcsolatot a Magyarországon élő rokonaikkal és barátjaikkal. A vizsgált résztvevőkről azt is elmondhatjuk, hogy megfelelnek a transznacionális közösség kritériumainak, mivel az elvándorlás ténye esetükben nem zárja ki a hazaköltözés lehetőségét, a legtöbben bizonytalanok e kérdést illetően.

Gaszó²¹ szerint az új emigrációval kapcsolatban olyan kérdések kerülhetnek a jövőben megválaszolásra, mint hogy integrálódnak-e a befogadó ország társadalmába vagy továbbmennek, részesei lesznek-e a helyi magyar diaszpórának vagy nem, továbbadják-e az etnikai határok megtartását a gyerekeiknek vagy asszimilálódnak? A kutatás alapján az a kép rajzolódik ki, hogy a vizsgált új emigrációs magyarok sikeresen integrálódtak a holland társadalomba, többségük fontosnak tartja a magyarság, a magyar nyelv és kultúra átadását a gyerekeiknek, viszont szervezeti formában nem tagja a hollandiai magyar diaszpórának. Herner-Kovács²² sokadik generációs amerikai magyar fiatalok identitás szerkezetét vizsgáló kutatásában például kimutatta, hogy a magyarsághoz kötődő érzelmi szál erős maradt annak ellenére, hogy a szervezeti tagság egyáltalán nem volt jellemző, viszont a magyarsághoz

21 Gaszó, 2016. A magyar diaszpóra fejlődéstörténete, i.m. 9–35.

22 Herner-Kovács Eszter: Identitásmintázatok az amerikai magyarok sokadik generációjában. *Regio*, 2016. 24 (4). 140–172.

való kötődés inkább a személyes, családi örökséget jelentette. Ez a fajta hozzáállás az itt vizsgált új emigráció tagjainál is érzékelhető volt.

Identitásukat tekintve a megkérdezettek sikeresen ötvözték a két kultúra elemeit és a transzkulturális identitás építésének második vagy harmadik fázisában vannak: tehát vannak olyanok, akik a magyar és a holland kultúra különböző elemeit már beazonosították, de ezek még konfliktusban vannak egymással; illetve vannak azok, akik sikeresen és rugalmasan ötvözték a két kultúra számukra fontos részeit, és ezek az identitásuk szerves részét képezik. Találhatunk példát az izolációra is, amikor az egyén a magyar nyelvhez, kultúrához és identitáshoz ragaszkodik, de nem nyitott a holland társadalomra, és a hollandiai magyar közösségnek sem része. Ennek ellenpólusaként olyan példát is láttunk, hogy az egyén nem tervezi a magyar nyelv és kultúra továbbadását a gyerekeinek, ami az ő életében sem játszik már fontos szerepet. Az identitást általában a kettősség jellemzi, ami a hollandiai magyar közösséghez tartozást erősíti, és egyben elhatárolódik a csak hollandiai holland és a csak magyarországi magyar közösséghez tartozástól.